

Lan Hoàng Thảo

Tôi nhớ lại khoảng cuối tháng 2/2009, chúng tôi gồm bảy người: bác Bùi Xuân Đáng, cô Huệ, 2 vợ chồng anh Sơn, chị Hạnh và 3 chị em chúng tôi là chị Ngọc, Nguyệt và tôi mò côi tại chỗ, đã lập một *tour* đi từ Bắc VN đến đảo Phú Quốc. Mục đích chuyến đi là để tìm hiểu về hoa lan của Việt Nam.

Đối với tôi là lần đầu tiên đến miền Bắc nên ham vui, tôi và các chị cứ đi xem danh lam thắng cảnh, chỉ để một mình bác Đáng đi vào xem những nhà vườn trồng lan. Nếu bây giờ có một chuyến đi như vậy, tôi sẽ đi vào những Hội lan của những người đã dày công tìm hiểu và trồng những loại lan quý hiếm của nước Việt Nam.

Việt Nam có nhiều giống lan Hoàng Thảo, chẳng hạn như là *Dendrobium anosmun* (Dã hạc), *Den. aphyllum* (Hạc vỹ), *Den. primulinum* (Long Tu), *Den. wardianum* (Ngũ Tinh) v.v...

Dendrobium trantuanii

Trước khi nói đến những loại lan này, tôi xin nói về một giống lan mới là *Den. trantuanii* rất quý và đẹp do anh Trần Tuấn Anh phát hiện. Nó hội tụ đủ những yếu tố hấp dẫn cho người chơi lan: dễ trồng (tuy nhiên tôi không trồng được), hoa bền lâu, có hương thơm, hoa nở từ ngọn tới gốc. Cây nhỏ và hoa có sắc tím hồng. Chúng tôi có tìm đến vườn của anh nhưng rất tiếc anh đã đi vắng. Cô Lê Trâm, thủ quỹ của Hội có cho tôi một cây đã nở hoa lần đầu quá đẹp, nhưng rồi nó cũng bỏ tôi mà đi. Sau này tôi có mua của Andy một cây, nhưng rồi cũng cùng chung số phận như cây kia. Có lẽ vì tôi vụng về không săn sóc được, hay là nó kỳ tôi chăng?

Lan Việt Nam có rất nhiều, nhiều lắm các bạn ơi. Người yêu lan ai cũng ao ước muốn có và trồng cho đẹp... Cách đây 5 năm khi đi xem Orchid Show ở South Coast Plaza, tôi thấy các gian hàng có bán những giò hoa màu phơn phớt tím dài đến hơn một thước. Mê quá, tôi mua. Năm đầu tiên hoa thật đẹp, nhưng năm sau những giò hoa đó rụng dần, rồi chết đi. Hai năm sau cũng ở Show South Coast Plaza, tôi thấy một chậu hoa màu trắng hồng có 8 giò hoa. Tôi đi không đành. Cô Lê Trâm là người hay can ngăn tôi mua quá nhiều lan, cũng đồng ý tôi mua thêm vì giá rẽ chỉ có \$30. Năm đầu tiên, khi hoa tàn thì có 4 cây con mọc lên xinh xắn, dễ thương. Khi mùa Đông đến tôi cứ tưởng các cây ấy chịu đựng được, tuy nhiên chúng cũng theo mùa Đông mà đi. Năm thứ hai cũng vậy. Năm nay tôi thấy có 4 cây con mọc lên, tôi suy nghĩ không biết nên đem vào nhà hay vẫn để ngoài sân? Đó là cây Hoàng Thảo Hạc vỹ (*Den. aphyllum*).

Dendrobium aphyllum

Tôi vẫn nhớ lời bác Đáng nói, hoa lan năm đầu tiên là của chủ cũ, hai ba năm sau mới là hoa của mình! Có những cây khó trồng như: *Den. wardianum*, *Den. unicum*, *Den. pendulum* (Hoàng Thảo u lồi) Hoàng Thảo U lồi. Anh Thanh nói tên gì kỳ vậy! Nó rất khó trồng nên cứ chết hoài.

Tôi có một chậu *Den. aphyllum* (Hạc vĩ) mà tôi cứ lầm tưởng là *Den. falconeri* (Trúc Mành). Thân cây này thật mảnh dẻ, lá như lá cỏ, hoa thật đẹp, có 3 đến 4 màu giống như Hoàng Thảo Ngũ Tinh. Chúng mỏng manh quá, tôi lo sợ không biết chúng sẽ ở với tôi cho tới khi nào? Tôi ao ước có một chậu Trúc Mành. Tuần vừa qua bác Đáng và cô Huệ có đem đến cho tôi 5 nhánh Trúc Mành của cô Phạm Hảo, tác giả những bài *Tâm Tình Tây Bắc Seattle* gửi tặng.

Dendrobium falconeri

Dendrobium wardianum

Hoàng Thảo Ngũ Tinh (*Den. wardianum*) là loài lan được mọi người chơi lan yêu chuộng đến độ trong một cuộc bán đấu giá vào năm 1884, một cây lan bán được 150 bảng Anh, tương đương 6000 bảng bây giờ, tính ra sơ sơ có 9,434 USD !!!

Dendrobium unicum

Den. wardianum thân to hơn và lá cũng lớn hơn *Den. falconeri* rất nhiều, nhưng hoa thì khá giống nhau. Các bạn đã thấy *Den. unicum* (đơn cam) chưa? Lan này có màu vàng cam tuyệt đẹp, nhưng rất khó trồng. Andy's bán cho tôi một miếng gỗ có 6, 7 cọng độ 4-5 centimet, đem về trồng tôi thấy lên được một lá rồi khô đi, sau đó lại thấy có một chiếc lá nữa rồi lại khô. Tôi đang cố gắng săn sóc để xem có thể sống được hay không?

Bây giờ xin nói đến *Den. amabile*, mọc từ Quảng Trị tới Nha Trang, thân cao mọc từng chùm, lá xanh tốt quanh năm. Tôi hiểu tại sao nó có tên là Thủy tiên tím? Tôi có thấy tím đâu? Chỉ là màu hồng, có chút tím lợt và họng thì màu vàng.

Nếu tôi nhớ không lầm, cách đây 7 năm trước, tôi có mua lại của anh Phạm An một chậu, mỗi năm đều ra khoảng chừng 5-6 cây con nhưng lại không có hoa. Đến năm 2010 mới thấy ra một giò hoa. Năm nay thì ra được 3-4 giò, màu hồng tím nhạt.

Dendrobium amabile

Dendrobium primulinum

Ngoài ra còn có một loại Den nữa là *Den. primulinum* (Long Tu) là một giống phong lan mọc tại các rừng cây cao độ từ 500 đến 1,000 mét tại Bảo Lộc và Lâm Đồng. Cây rụng lá vào mùa Đông, thân dài buông thõng, lá dài từ 8 đến 10 centimet, rộng 2 centimet. Hoa mọc từ các đốt của lá đã rụng, nở vào mùa xuân và mùa Hạ, có hương thơm, có nhiều màu sắc khác nhau. Tại VN còn nhiều giống màu trắng hồng, môi màu vàng hoặc trắng ngà. Lan *Den. primulinum* cần thoáng gió, không ưa thay chậu.

Thật ra những cây lan đẹp của quê hương chúng ta có đến hàng trăm, tôi chọn ra một ít sau đây. Có loại Dendrobium như *Den. draconis* (Nhất điểm hồng), *Den. capillipe* (Kim Diệp), *Den. gratiosimum* (Ý Thảo), *Den. hercoglossums* (Hồng Cầu), *Den. lindleyi* (Vây cá, Vây rồng).

Den. chrysotoxum (Kim điệp, Hoàng Lạp) rất dễ nhầm lẫn với *Den. farmeri* hay *Den. thyrsiflorum*. Cây lan này mọc khắp Châu Á. Tại VN mọc ở Lâm Đồng, Kon Tum, Pleiku, Buôn mê Thuột. Thân cao từ 30-40 cm, dưới nhỏ, trên phình ra, ngọn có từ 2-8 lá, dài khoảng 12-15 cm. Xanh tươi quanh năm, nở vào cuối Đông hay đầu Xuân, hương thơm mùi mật và bền 2 tuần lễ. Hoa màu vàng cam, môi màu vàng đậm. Cây *Den. chrysotoxum* var. *suavissimum* có lưỡi màu nâu đen, cũng tựa tựa như cây *Den. moschatum* (Hoàng Thảo Thái Bình). Nghe đến tên Hoàng Thảo Thái Bình và nhìn sắc hoa đã thấy lòng say đắm, lảng lảng nghĩ đến quê hương ta.

Cách trồng Hoàng Thảo

Dendrobium là một loại phong lan, vì vậy cần để nơi thoáng gió. Những cây Phi Điệp, Dã Hạc, Hạc Vĩ, Long Tu, Ngũ Tinh v. v... nhóm này cần bớt tưới nước vào mùa Thu, tưới rất ít hoặc ngưng hẳn vào mùa Đông. Nếu nước đọng trên ngọn sẽ làm cho bị thối. Vào mùa Hè khi cây mọc mạnh, hãy tưới cho thật nhiều và thật đẫm.

Những giống thân rũ xuống như *Den. anosmum*, *Den. wardianum* không nên buộc thẳng lên, như vậy sẽ ít ra hoa, hay không ra hoa.

Nhóm rụng lá như *Den. primulinum*, *Den. aphyllum* có thể ra hoa từ các thân già của năm trước, vì vậy không nên cắt bỏ.

Nhóm xanh lá quanh năm như *Den. amabile*, *Den. thysiflorum* vẫn tưới như thường nhưng tưới thưa đi.

Bón phân

Pha 1/2 thìa cà phê hay một thìa gạt cho 4 lít nước bón mỗi tuần một lần, chỉ bón khi cây non mọc mạnh. Nên nhớ tưới nước hôm trước, hôm sau mới bón. Muốn cho lan thật tốt phải bón phân 30-10-10 vào Xuân Hè, và đổi sang 10-30-20 vào mùa Thu.

Vật liệu trồng

Những cây nhỏ có thể buộc vào thân cây hay miếng vỏ cây. Mùa Hè phải tưới tối thiểu mỗi ngày một lần. Vật liệu trồng trong chậu: dùng 1/3 vỏ thông, 1/3 đá, 1/3 than củi lớn cho dễ thoát nước. Loại Dendrobium không ưa động đến rễ, cho nên chỉ thay chậu khi lan bị bệnh hay vật liệu bị mục nát.

Thời gian ngủ nghỉ

Phần lớn những cây Hoàng Thảo cần một thời gian ngủ nghỉ vào mùa Đông, khi ban đêm nhiệt độ xuống còn khoảng 48-50 độ F (10°C), với sự cách biệt giữa ngày và đêm khoảng 27-30 độ F. Vì vậy nên để lan ở chỗ có nắng. Thời gian này cần khoảng 2-3 tháng để lan ra hoa. Lan có thể chịu được lạnh trên mức đông đá vài độ trong một thời gian ngắn với điều kiện thân rễ phải khô, nhưng đừng để khô quá lâu. Vào cuối mùa Đông nên phun nước cho cây khỏi bị quá khô. Không phun nước vào những ngày âm u và quá lạnh. Vào mùa Xuân, khi cây bắt đầu ra nụ hay mầm non, khởi sự tưới nước, nhưng tưới thật thưa và phải đợi khô rễ giữa hai lần tưới.

Thân ái chúc các bạn thành công và nuôi trồng nhiều cây lan Hoàng Thảo đẹp đẽ của quê nhà.

Đặng Hoàng Mai